

Inges endast per e-post till mmd.vanersborg@dom.se

Göteborg den 22 april 2025

YTTRANDE I MÅL M 3040–23

Som ombud för Swedish Pelagic Federation producentorganisation (SPF) får vi inkomma med följande yttrande.

1 YRKANDEN

SPF yrkar att ansökan ska avslås.

Om mark- och miljödomstolen finner att tillstånd ska ges, yrkar SPF att mark- och miljödomstolen ska föreskriva villkor till skydd för yrkesfisket, enligt vad som kommer utvecklas vid ett senare tillfälle.

2 INLEDNING OCH ÖVERGRIPANDE INSTÄLLNING

Swedish Pelagic Federation producentorganisation (SPF) företräder det pelagiska fisket i Bottenhavet, Bottenviken, Östersjön, Kattegatt, Skagerrak, Nordsjön och Atlanten. SPF:s medlemmar har fartyg från 5 till över 60 meter och fiskar med trål, not, krok och garn.

Miljökonsekvensbeskrivningen med tillhörande utredningar har flera allvarliga brister i förhållande till bedömningen av den planerade verksamhetens påverkan på yrkesfisket. De mest väsentliga bristerna gäller felaktig och missvisande beskrivning av yrkesfisket och dess geografiska omfattning, otillräcklig redovisning av konsekvenserna för fiskbeståndet och havsmiljö samt bristfällig alternativredovisning och otillräcklig bedömning av kumulativa effekter. Därutöver är det en anmärkningsvärd brist i prövningsunderlaget att riksintresset för yrkesfisket inte beaktats i enlighet med 3 kap. 5 § miljöbalken.

3 UTVECKLING AV BRISTER I MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNINGEN

3.1 Bristande beskrivning av yrkesfisket

Bilaga C10 till miljökonsekvensbeskrivningen beskriver yrkesfisket som om det vore punktvis, utan att visa sammanhängande trålmönster, vilket leder till att omfattningen av det pelagiska fisket inom projektområdet grovt underskattas. Trålningen är en linjär rörelse, att bryta ett tråldrag innebär därför att hela draget förlorar sitt ekonomiska värde. I rapporten som syftar till att beskriva vindkraftens påverkan på yrkesfisket används en metod med punktvisa loggboksdata och 1x1 km-rutor, vilket ger en systematiskt felaktig bild av hur fisket bedrivs.

Denna bristfälliga metod bekräftas även i Bilaga 16 ”komplettering – yrkesfiske”, där det framgår att endast slutpositioner för trålning används för fångstredovisning, vilket innebär att trålsår som passerar genom området inte räknas. Det innebär att en stor andel av faktisk fiskeaktivitet osynliggörs.

Vidare baseras bedömningen på data från perioden 2019–2022, vilket i Bilaga 12 används för ekonomisk värdering. Det är en för snäv period som missar variationer i långsiktig användning, särskilt det pelagiska fiskets årscykler. Sedan 2019 har i stort sett hela det svenska pelagiska fisket efter sill och skarpsill varit utflyttat från Skagerrak och Kattegatt till Nordsjön, som en säkerhetsåtgärd för att undvika bifångster av det svaga beståndet av Västlig Östersjösill när denna passerar på sin vandring upp genom dessa områden till Nordsjön. Den valda tidsperioden är därför inte representativ för fisket i området, i jämförelse med det historiska fisket av sill och skarpsill, utan skulle behöva vara betydligt längre, minst 15 år. Bolagets slutsats att det inte sker något svenskt pelagiskt fiske i eller i närheten av området är alltså baserad på missvisande data. Dessutom visas inte exakta trålsår för det pelagiska fisket utan endast raka linjer från start till stopposition och man kan därför utifrån underlaget inte bilda sig en uppfattning om hur det pelagiska fisket faktiskt bedrivs i området.

SPF noterar att det samtidigt i bilaga 6 påstås att bottenfaunan i området sannolikt har påverkats av bottentrålning. Detta påstående indikerar alltså att området nyttjas aktivt för yrkesfiske, och att fiskeintensiteten är högre än vad bolaget påstår. Detta motsäger alltså påståendena om låg fiskeintensitet och visar att påverkan på fisket riskerar att bli större än vad bolaget gör gällande.

De nu angivna metodbristerna innebär att miljökonsekvensbeskrivningen inte ger ett tillförlitligt underlag för bedömning av påverkan på fisket. Det utgör i sig en allvarlig brist enligt 6 kap. 35 § miljöbalken.

Det bör också noteras att det i Bilaga C10 anges att rapporten är framtagen av Marine Monitoring AB på uppdrag av sökandebolaget, och att fyra personer har medverkat i framtagandet. Dock framgår det inte vilka kompetensområden dessa personer har eller vilken roll de haft i projektet. Inte heller framgår vilken metodik de använt för dataval och bedömningar. Det framgår att en kvalitetsgranskning har utförts av "Prof. Leif Pihl", men det anges inte inom vilket ämnesområde denne är professor, vilken roll han haft i projektet eller hur kvalitetssäkringen har gått till i praktiken.

Med tanke på att Bilaga C10 är en av de mest centrala delarna av underlaget i fråga om påverkan på yrkesfisket d.v.s. påverkan på ett utpekat riksintresse, är denna brist på transparens och verifierbarhet väsentlig och allvarlig. Det försvårar möjligheten för domstolen och sakägare att bedöma rapportens tillförlitlighet och objektivitet. Rapportens slutsatser bör därför bedömas med stor försiktighet.

3.2 Riksintresse för yrkesfiske

I miljökonsekvensbeskrivningen och bilaga C10 identifieras att merparten av projektområdet är planerat inom ett utpekat riksintresse för yrkesfisket (jfr. 3 kap. 5 § miljöbalken). SPF noterar att det i bilagan konstateras att projektområdet endast utgör 2,3 procent av den totala ytan av riksintresse för yrkesfisket i Västerhavet. En sådan beräkning är ett betydelselöst mått vid bedömning enligt 3 kap. 5 § miljöbalken, av flera skäl.

Först och främst är inte den kvantitativa ytan avgörande för om ett område är av riksintresse eller inte. Utpekandet av riksintresse som juridisk mekanism utgör skydd av faktiskt bedrivande av yrkesfisket inom utpekade områden samt områden som är nödvändiga för att fisket långsiktigt ska kunna bedrivas, till exempel lekområden och uppväxtområden, inte att skydda en minsta areal. Det avgörande är alltså om just den del av riksintresset som påverkas är viktigt för fisket, inte om det finns andra ytor som också är viktiga för yrkesfiskets bedrivande. För det andra är inte fisket jämnt fördelat över hela riksintresseområdena. Det pelagiska fisket sker koncentrerat till vissa områden där fiskestim regelbundet uppehåller sig. Att projekt träffar en "liten" procentandel av ytan kan ändå innebära att den påverkar en mycket stor del av verksamheten i praktiken. En bedömning av påverkan på riksintresse enligt 3 kap. 5 § miljöbalken handlar om huruvida den planerade verksamheten påtagligt försvårar bedrivandet av verksamhet inom området. Det krävs alltså att bedömning görs av hur området används, inte hur stort det är i förhållande till hela Västerhavet.

Det pelagiska fisket i området är särskilt känsligt för yttre störningar, och etablering av en vindkraftpark medför att hela projektområdet och ett större område utanför själva vindkraftsområdet blir otillgängligt för fisket. Bilaga 11 om riksintressen behandlar inte yrkesfisket överhuvudtaget, trots att övriga riksintressen analyseras detaljerat. Det utgör en oproportionerlig och direkt felaktig rättslig avvägning enligt miljöbalken.

3.3 Påverkan på fiskbestånd och vandringsvägar

Varken miljökonsekvensbeskrivningen eller bilagorna C13, C14, C6 eller de kompletterande bullerbedömningarna (bilagorna 14 och 15) analyserar tillräckligt hur buller, sediment, ljus och elektromagnetiska fält påverkar sillens och skarpsillens lek- och vandringsmönster.

Undervattensbuller kan ge upphov till undvikandebeteenden upp till flera kilometer bort från pålningsområdet. Det framgår i bilaga 14 att effekterna kan nå upp till 3,7 km även med bullerdämpning. Ändå görs inga försök att bedöma konsekvenser för fiskens rörelsemönster, lek eller aggregering d.v.s. faktorer som är avgörande för pelagiskt fiske.

Bilaga C6 behandlar fiskarter enbart ur ekologisk synpunkt och berör inte fiskets kommersiella realiteter. Bilaga C3 om sedimentspridning beskriver vidare grumlingar upp till 400,000 mg/l men kopplar inte dessa till effekter på fiskens ägg och larver.

Sammanlagt innebär detta att biologisk påverkan på sill/skarpsill och därmed det pelagiska fisket gravt underskattas.

3.4 Bristfällig alternativredovisning

Lokaliseringsutredningen (bilaga C12) presenterar fyra alternativ, samtliga belägna i Västerhavet, men dessa behandlas översiktligt och utan någon faktisk jämförande analys. De redovisas i form av kartor utan analys av hur alternativen skulle påverka vare sig yrkesfisket eller andra intressen. Samtliga alternativ avfärdas med påståendet att fiskets intressen påverkas likvärdigt, detta utan underbyggd bedömning.

Enligt lokaliseringsprincipen i 2 kap. 6 § miljöbalken och 6 kap. 35 § punkt 2 ska alternativa lösningar redovisas i förhållande till deras miljöpåverkan. Det har inte skett i detta fall. Att samtliga områden bedöms likvärdiga trots uppenbara skillnaden i fisketryck, djupförhållanden och infrastruktur visar att lokaliseringsanalysen är bristfällig.

Det är vidare anmärkningsvärt att inga alternativ utanför Västerhavet eller i andra delar av Sveriges ekonomiska zon övervägs.

3.5 Kumulativa effekter och barriäreffekter

Ingen bilaga behandlar barriäreffekter för yrkesfisket, trots att metodiken används för till exempel fåglar (bilaga 4 - barriäreffekter). Det är en inkonsekvent metodtillämpning som ytterligare undergräver miljökonsekvensbeskrivningens tillförlitlighet.

Vidare saknas en samlad bedömning av hur den ansökta parken tillsammans med andra planerade parker i Västerhavet påverkar fiskbestånd och tillgång till fiskeområden. Det är särskilt anmärkningsvärt i ljuset av bilaga 8, som visar på parallella projekt i området.

Det pelagiska fisket är beroende av tillgång till obrutna fiskeområden. Om flera områden spärras av förlorar fisket inte bara fysisk yta, utan även möjligheten att nyttja kvoter på ett långsiktigt hållbart sätt.

Detta strider mot kraven i 6 kap. 35 § miljöbalken, enligt vilka miljöbedömningen ska innehålla en översiktlig men samlad analys av den samlade påverkan från andra relevanta planer och projekt.

3.6 Otillräcklig utredning av undervattensbuller

De kompletterande bullerutredningarna (bilaga 14 och 15) fokuserar främst på tumlare och säl. Ingen analys görs av hur undervattensbuller påverkar fiskarter av kommersiell betydelse, särskilt sill och skarpsill. Det är väl belagt att dessa arter reagerar på lågfrekventa ljud med undvikandebeteende, och att buller kan påverka leken negativt.

Studier visar att kommersiellt viktiga pelagiska arter som sill och skarpsill reagerar med undvikandebeteende på lågfrekvent undervattensbuller, särskilt från pålningsarbete.¹ Undervattensbuller har även visats påverka fiskens lek, vandring och aggregering,² vilket är direkt relevant för det pelagiska fiskets möjlighet att följa stimrörelser och genomföra effektiv trålning.

¹ Popper, A. N. & Hastings, M. C. (2009), "The effects of anthropogenic sources of sound on fishes", *Journal of Fish Biology*, 75(3), 455–489; Macaulay, J. R., Blicher, M. E., Henriksen, D. V., & Wahlberg, M. (2021), "Fish responses to pile-driving sound: The importance of particle motion", *The Journal of the Acoustical Society of America*, 150(4), 3086.

² Slabbekoorn, H., Bouton, N., van Opzeeland, I., Coers, A., ten Cate, C., & Popper, A. N. (2010), "A noisy spring: the impact of globally rising underwater sound levels on fish", *Trends in Ecology & Evolution*, 25(7), 419–427.

I bilaga 14 beräknas att undvikandebeteende kan uppträda upp till 3,7 km från bullerkällan även vid användning av bullerdämpande teknik. Trots detta görs ingen artanpassad bedömning av hur detta påverkar aggregering, fångsteffektivitet eller fiskens vandring.

Buller från förtöjningssystem vid flytande fundament anges kunna påverka beteendet inom 200 meter – en påverkan som inte analyseras vidare för fiskarter.

Det saknas en samlad bedömning av bullrets påverkan på fiskbestånd i relation till fiskets bedrivande. Detta är en allvarlig brist enligt kraven på försiktighetsprincip och kunskapskrav i miljöbalken.

3.7 Bristfällig analys av elektromagnetiska fält

Bilaga 14C behandlar elektromagnetiska fält från undervattenskablar men saknar specifik analys av känsliga arter som sill, trots att arten är känd för att ha ett mycket känsligt hörsel- och balansorgan och lateralinjesystem. Forskning visar att fiskarter med hög sensorisk känslighet kan påverkas av elektromagnetiska och andra fysikaliska fält.³ Trots detta beaktas inte effekterna av långvarig exponering, reproduktionseffekter eller påverkan på migrationsrutten överhuvudtaget. Eftersom sill är huvudmålet för det pelagiska fisket borde denna påverkan ha analyserats separat, enligt försiktighetsprincipen.

Det hänvisas i bilagan till forskning om bottenlevande arter som krabbtaska och hummer, men inte till pelagiska arter. Trots att det anges att kunskapsläget är oklart dras slutsatsen att påverkan är försumbar. Slutsatsen ifrågasätts av SPF och detta strider mot försiktighetsprincipen.

Eftersom kraftledningar planeras genom känsliga uppväxtområden för fisk, och eftersom elektromagnetiska fält kan påverka både rörelsemönster och näringsupptag hos fisklarver, bör påverkan analyseras på art- och livsstadiespecifik nivå d.v.s. på fiskens olika åldrar.

3.8 Nautisk risk och avsaknad av villkor för fiske

Bilaga 11C om nautisk risk utelämnar fiskefartygens behov helt. Analysen omfattar handelsfartyg, men beaktar inte risken kopplade till manövrering, redskap, säkerhetszoner eller behov av utrymme för trålningsfartygen. Detta är en väsentlig brist i prövningsunderlaget. Som anförts ovan har SPF medlemmar

³ Gill, A. B., Huang, Y., Gloyne-Phillips, I. (2005), "The potential effects of electromagnetic fields generated by sub-sea power cables associated with offshore windfarm developments on electrically and magnetically sensitive marine organisms – a review", COWRIE Report, Centre for Marine and Coastal Studies Ltd; Slabbekoorn m.fl.

med fartyg över 60 meter som alltså kan komma att påverkas i likhet med andra fartyg.

Bilaga 1, som innehåller förslag till villkor, saknar helt villkor kopplade till skydd av yrkesfisket eller kompensation till drabbade fiskare. Det visar att fiskets intressen inte beaktas på samma nivå som andra skyddsvärda intressen.

4 OTILLÅTEN PÅVERKAN PÅ DET PELAGISKA YRKESFISKET

4.1 Fysisk utestängning från fiskeområden

Bolaget gör gällande att påverkan på yrkesfisket kommer bli begränsad, vilket bland annat grundas på påståendet att fisket i området under de senaste åren varit av låg intensitet samt att trålfisket bedöms kunna anpassas eller flytta till andra områden (Bilaga C10). Skälet till att fiskeaktiviteten varit lägre de senaste åren har SPF redogjort för ovan. Detta är inte representativt för områdets faktiska betydelse för yrkesfiskets bedrivande, vilket inte minst styrks av att området är av riksintresse.

Bolaget påstår vidare att det planerade avståndet mellan turbinerna sannolikt möjliggör fortsatt trålfiske inom området och att viss fiskeverksamhet alltså kan fortgå inom området, om det tillåts. Denna bedömning uppfattar SPF bygger på ett teoretiskt antagande snarare än dokumenterad erfarenhet från pelagiskt fiske i vindkraftsmiljö. Det saknas belägg för att trålfiske faktiskt kan genomföras i områden med liknande utformning, och slutsatsen tar inte hänsyn till det pelagiska fiskets behov av obruten fri yta för manövrering och redskapsdrag. Tillskillnad mot vad bolaget anför kommer det pelagiska fisket överhuvudtaget inte kunna bedrivas vare sig mellan vindkraftverken och inom ett större område utanför själva vindkraftområdet.

4.2 Indirekt påverkan utanför verksamhetsområdet

Tråldrag som passerar genom parkområdet men har slutposition utanför registreras inte som berörda enligt metodiken i bolagets bilaga C10 och bilaga 16. Det innebär att fiskets faktiska omfattning i området kraftigt underskattas. Möjligheten att optimera fångst efter fiskstim minskar drastiskt om fisket inte kan utföras i sina normala mönster.

Det pelagiska fisket kräver långa, obrutna trålsträckor för att vara genomförbart. Vindkraftverken med säkerhetszoner medför att tråldrag blir tekniskt och praktiskt omöjligt, även utanför parkens gränser. Det innebär att hela området i

praktiken blir otillgängligt för pelagiskt fiske, trots att delar av det inte direkt bebyggs med verk.

Utöver detta underskattar miljökonsekvensbeskrivningen risken för att fysiska strukturer – såsom fundament, förtöjningar och elanslutningar – skapar hinder även utanför det omedelbara industriområdet. Det pelagiska fisket är särskilt känsligt för sådana hinder, då redskapen måste föras fritt och samordnat över långa avstånd. I ansökan sägs att fisket sannolikt kan fortgå, om det tillåts, men som anförts ovan saknas belägg för detta påstående. Det redovisas inte att något operativt pelagiskt fiske bedrivits inom liknande vindkraftsindustrier med lyckat resultat. Detta innebär att miljökonsekvensbeskrivningen helt bortser från att det pelagiska fisket i praktiken kommer att fördrivas från ett större område, utöver verksamhetsområdet som sådant.

4.3 Biologiska effekter på sill och skarpsill

Flera komponenter i projektet riskerar att påverka fiskens beteende. Undervattensbuller från pålning kan orsaka undvikandebeteenden på flera kilometers avstånd. Som anförts ovan har vetenskapliga studier visat att buller från pålning och drift av vindkraftverken kan orsaka undvikandebeteende hos pelagiska fiskarter. Enligt Naturvårdsverket är vindkraftsljud hörbart för sill på upp till 13–16 kilometer avstånd.⁴ Rapporten redovisar också att flera fiskarter, särskilt sådana med god hörselförmåga som sill, visar flyktbeteende redan vid låga ljudtrycksnivåer.

Driftsljud från turbiner och förtöjningssystem kommer att skapa ett nytt akustiskt landskap som kommer att störa stimmens struktur och rörelsemönster. Grumling och sedimentrörelser kommer vidare att påverka fiskens lek, ägg och larver och elektromagnetiska fält från kablar kommer att påverka känsliga arter såsom sill, utan att bolaget har utrett dessa effekter för pelagiska arter. Dessa påverkanstyper är särskilt relevanta för sill och skarpsill, vilka är huvudmål för det pelagiska fisket i området.

4.4 Avsaknad av realistiska alternativ

Förslaget att fisket kan förflytta sig är inte förankrat i hur det pelagiska fisket fungerar eftersom kvoterna är områdesbundna och inte fritt omfördelningsbara. Andra områden i Västerhavet är dessutom redan hårt belastade och fartygens tekniska och ekonomiska ramar tillåter inte godtycklig omställning.

⁴ Andersson m.fl., (2011). "Ljud från vindkraftverk i havet och dess påverkan på fisk". Naturvårdsverket, Rapport 6436. Stockholm.

Det innebär att en sådan omfördelning är praktiskt, ekonomiskt och biologiskt orealistisk. Detta kommer alltså innebära en omfattande påverkan som inte överhuvudtaget är belyst i bolagets prövningsunderlag.

4.5 Risk för strukturell nedmontering av en näring

Om den ansökta vindkraftparken etableras riskerar det att medföra att vissa medlemmar i SPF, d.v.s. vissa fartyg, inte längre kan bedriva lönsam verksamhet, att fiskeresurser inte längre kan utnyttjas fullt ut och att en långsiktig försvagning sker av kustsamhällen, landningshamnar och beredningsindustri.

5 SAMMANFATTNING AV GRUNDER

5.1 Bristande prövningsunderlag enligt 6 kap. miljöbalken

Miljökonsekvensbeskrivningen och tillhörande bilagor uppfyller inte kraven i 6 kap. 35 § miljöbalken. Flera centrala delar av verksamhetens påverkan – särskilt på yrkesfiske, fiskbestånd, biologiska nyckelprocesser och kumulativa effekter – är antingen otillräckligt utredda, metodologiskt bristfälligt redovisade eller saknar transparens i hur framtagandet skett.

Särskilt allvarligt är att det saknas en samlad bedömning av projektets kumulativa effekter i samverkan med andra vindkraftsparker i Västerhavet, trots att sådana projekt är kända och beskrivs i underlaget (bilaga 8). Detta strider mot 6 kap. 35 § punkt 5 miljöbalken och innebär att miljöbedömningen inte uppfyller formella krav på helhetsbedömning.

Detta utgör sammantaget en materiell brist som innebär att ansökan ska avslås.

5.2 Otillräcklig lokaliseringsprövning enligt 2 kap. 6 § miljöbalken

Lokaliseringsalternativen har redovisats översiktligt och utan faktisk jämförelse mellan alternativa områden. Det framgår inte hur alternativen påverkar olika skyddsvärda intressen, särskilt yrkesfisket. Den bristfälliga alternativanalysen strider mot lokaliseringsprincipen i 2 kap. 6 § MB och innebär att bästa möjliga plats för verksamheten inte har säkerställts.

5.3 Inskränkning av kunskaps- och försiktighetsprincipen i 2 kap. 2–3 §§ miljöbalken

Flera bedömningar i miljökonsekvensbeskrivningen bygger på oklara eller ofullständiga data, bland annat i fråga om påverkan på fiskens lek och larver, bullerstörning, sedimentpåverkan och elektromagnetiska fält. Trots detta dras

slutsatser om att påverkan är obetydlig. Det innebär att försiktighetsprincipen inte har tillämpats korrekt. Kunskapskravet är inte uppfyllt, vilket utgör ett hinder mot tillstånd enligt 2 kap. miljöbalken.

5.4 Otillåten påverkan på riksintresse enligt 3 kap. 5 § miljöbalken

Den ansökta verksamheten är belägen inom ett område som är utpekad som riksintresse för yrkesfiske. Verksamheten kommer att påtagligt försvåra det pelagiska fiskets bedrivande genom att fysiskt blockera viktiga fiskeområden och påverkar fiskartens biologiska förutsättningar negativt. Då området inte är riksintresse för vindkraft ska det inte göras någon intresseavvägning mellan de två aktuella intressena. Enligt 3 kap. 5 § andra stycket miljöbalken får tillstånd inte medges.

5.5 Avsaknad av förslag till villkor för skydd av yrkesfisket

Det framgår i bilaga 1 att inga villkor föreslås för att skydda yrkesfisket eller säkerställa kompensation. Detta innebär att fiskets behov inte beaktats, i strid med miljöbalkens krav på att värna om långsiktigt hållbara näringar enligt 1 kap. 1 § och 3 kap. 5 § miljöbalken.

Som ovan

Camilla Wikland

Amanda Mikaelsson